

Något om avdrag för väsentligt nedsatt skatteförmåga vid långvarig sjukdom (diabetes)

Av förste taxeringsintendenten Erik Johansson

Finnes skattskyldigs skatteförmåga under beskattningsåret hava varit väsentligen nedsatt till följd av långvarig sjukdom må den skattskyldiges taxerade inkomst minskas förutom med kommunalt Ortsavdrag med ytterligare ett efter omständigheterna avpassat belopp, dock högst 4.500 kr. Ehuru denna bestämmelse i 50 § KL synes tämligen klar och entydig, har den föranlett en hel del diskussion på senare tid särskilt i samband med att krav framställts från diabetiker om generellt avdrag för kostnader föranledda av den sjukdom de lider av, sockersjuka (diabetes).

I motioner till 1965 års vårriksdag har bl a yrkats att avdrag för nedsatt skatteförmåga skulle medgivas för större, för arbetsförmågans vidmakthållande ofrånkomliga kostnader för läkarvård, medicin, särskild diet o d oavsett storleken av den skattskyldiges inkomst.

Bevillningsutskottet har i betänkande nr 22 år 1965 erinrat om att yrkanden av enahanda innebörd varit föremål för riksdagens prövning år 1964 och att utskottet då förklarat sig icke kunna medverka till införande av en avdragsrätt som skulle föreligga oavsett storleken av den skattskyldiges inkomst. Utskottet har i betänkandet ytterligare understrukt att den skattskyldiges ekonomiska ställning borde vara avgörande för om extra av-

drag för nedsatt skatteförmåga skulle medgivas. Utskottet anför vidare:

”Skatteförmågan kan för en skattskyldig med mera betydande inkomst knappast anses vara väsentligen nedsatt med mindre han fått vidkännas en betydande ekonomisk utgift. Frågan i vilket inkomstläge ett fixerat kostnadsbelopp skall anses ha medfört väsentligen nedsatt skatteförmåga är självfallet inte lätt att besvara. Praxis bedömning av avdragsrätten varierar, naturligt nog, de olika länen emellan men torde knappast kunna sägas vara restriktiv. Under speciella omständigheter har således extra avdrag medgivits i så höga inkomstlägen som mellan 30.000 — 40.000 kr.

Motionärerna synes vilja göra avdragsrätten beroende av att kostnaderna är nödvändiga för intäkternas förvärvande och bibehållande. Därvid tycks de särskilt ha haft diabetikerna i åtanke, vilka endast genom viss medicinering eller kostnadskrävande diet är i stånd att kunna arbeta. Utskottet vill med anledning härav erinra om att diabetiker ävensom vissa andra kroniskt sjuka, vilka är sjukförsäkrade enligt lagen om allmän sjukförsäkring, regelmässigt äger rätt till kostnadsfria läkemedel.

Utskottet vill inte bestrida att de kostnader som bl a diabetikerna härutöver åsamkas, främst på grund av den särskilda diet de är tvingade hålla, kan vara mycket betungande. Enligt utskottets mening skulle det inte minst med hänsyn till skatteförmågeprincipen vara till fördel om man i större utsträckning än som nu sker vid beskattningen kunde beakta de merutgifter som sjukdom kan medföra.

Enligt vad utskottet erfarit är emellertid detta spörsmål på grund av en särskild framställning redan föremål för uppmärksamhet bl a inom riksskattenämnden. Det är således inte uteslutet att frågan efter av nämnden verkställd utredning kan erhålla en lösning som tillgodoser motionärernas krav.”

Vid debatten i andra kammaren har enighet rått om att bevillningsutskottets uttalanden gav uttryck för en mycket liberal tolkning av det inkomstläge, då avdrag för nedsatt skatteförmåga kunde medgivas. Samtidigt framhölls emellertid att den praxis som de facto tillämpades av taxeringsnämnderna var väsentligt strängare. Vidare påpekades av en riksdagsledamot att utredning föreläge från Sahlgrenska sjukhuset angående den relativa dyrheten för sådan dietmat som borde konsumeras av diabetiker. Sagda utredning utvisade att enbart kostnaden för råvarorna uppginge till 40 % högre belopp än kostnaden för inköp av råvaror för den ordinära sjukhuskosten. — En ledamot (fru Nancy Eriksson), vilken uttalade stor tillfredsställelse med skrivningen i bevillningsutskottets betänkande, påpekade, att behovet av avdrag för nedsatt skatteförmåga för diabetiker skulle bli mindre i och med att folkkosten bleve lika bra som diabetikerens och kosten sålunda mera likartad för alla folkgrupper än nu vore fallet.

Riksdagen beslöt att följa utskottets hemställan att lämna motionerna utan åtgärd.

Av det anförda framgår, att bevillningsutskottet hyste förhoppning, att riksskattenämnden skulle anse möjligt att utfärda anvisningar i ämnet. Fru Nancy Eriksson uttalade i debatten i kamrarna t o m, att hon kommit till den slutsatsen att riksskattenämnden bl a på grund av

den skrivning som återfunnes i bevillningsutskottets betänkande skulle giva ärendet en positiv behandling.

Den framställning som åsyftas i bevillningsutskottets betänkande hade gjorts av ingenjör Lennart Magnusson Göteborg. Magnusson har i framställningen gjort gällande, att den normala merkostnaden för en diabetiker i form av diet m m uppginge till 1.200 kr. per år. Magnusson har ansett att avdrag borde medgivas med enahanda belopp för inkomsttagare upp till 14.000 kr. Därefter borde avtrappning av avdragsbeloppet äga rum upp till 30.000 kr. Vid detta inkomstläge föreslogs avdrag med 50 % av kostnaden och någon minskning av avdraget vid högre inkomstlägen borde enligt förslagsställaren icke äga rum.

Riksskattenämnden hemställde hos medicinalstyrelsen att styrelsen måtte avge uttalande huruvida det vore möjligt att för mera vanligt förekommande kroniska sjukdomar ange standardbelopp *dels* för av sjukdomen betingad ofrånkomlig ökning av levnadskostnaderna *dels* ock för andra av sjukdom betingade kostnader för att den sjuke skulle kunna förvärvsarbeta. Medicinalstyrelsen förklarade emellertid att den fråga riksskattenämnden framställt aktualiserade problem av sådan räckvidd att för dess besvarande erfordrades en omfattande utredning, vilken styrelsen med hänsyn till sin stora arbetsbörda saknade möjligheter att själv genomföra samt att det torde ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra huruvida utredningen i annan ordning borde komma till stånd. Riksskattenämnden, som i sitt svar till Magnusson den 1 juli 1965 refererade bevillningsutskottets ovan återgivna uttalande, framhöll, att mot bakgrund särskilt till medicinalstyrel-

sens uttalande frågan huruvida och i vad mån extra avdrag för nedsatt skatteförmåga till följd av långvarig sjukdom borde medgivas tills vidare finge bedömas från fall till fall i likhet med hittills varit fallet.

Därmed var diabetikerna tillbaka i utgångsläget. Den välvilliga skrivningen i bevillningsutskottets betänkande motsvarades knappast av verkligheten sådana som denna avspeglas i rättspraxis. Diabetikerna synes sålunda hittills endast i undantagsfall erhållit extra avdrag för nedsatt skatteförmåga åtminstone i de fall prövning ägt rum i skattedomstolarna. Sålunda vägrades ogift skattskyldig, som led av diabetes dylikt avdrag enligt utslag av regeringsrätten den 31/10 1956 (not 1647) trots relativt låg inkomst (9.500 kr). De utslag från regeringsrätten som åsyftas i bevillningsutskottets betänkande synes icke avse diabetiker utan skattskyldiga i helt andra situationer. I ett fall (RÅ 1957 not 2123) tillerkändes sålunda skattskyldig med en årsinkomst å cirka 34.000 kr. extra avdrag för nedsatt skatteförmåga med 2.000 kr. med anledning av att den skattskyldiges hustru led av svårartad sjukdom (helt förlamad), vilken sjukdom medfört betydande kostnader för familjen. Enligt två utslag från regeringsrätten i december 1964 erhöll två högre inkomsttagare skattelindringsavdrag. I det förra fallet (not 2310) medgavs avdrag med 2.000 kr. för en skattskyldig med inkomst å cirka 37.000 kr. och uppgivna kostnader för sjukdom å cirka 10.600 kr. I det senare fallet (not 2321) medgavs avdrag med 1.000 kr. vid ett inkomstläge å 42.700 kr. I det sistnämnda fallet yrkades avdrag på grund av kostnader för sjukt barn (s k cp-barn) och uppgavs kostna-

derna till cirka 4.500 kr. Trots de relativt goda inkomster vederbörande haft i de ovan relaterade målen synes med fog kunna påstås, att de betydande kostnader familjemedlemmars sjukdom medfört vållat så stor ekonomisk belastning att skatteförmågan kan anses vara nedsatt. Att så varit fallet i målet från år 1957 och i notisfallet 2310 år 1964 är i varje fall tämligen uppenbart, medan bedömningen i det sist omnämnda målet (not 2321) är mera tveksam. Regeringsrätten var icke heller enig i sagda mål utan två regeringsråd ansåg att avdrag icke borde medgivas.

För diabetikernas del är två av regeringsrätten den 12 oktober 1965 meddelade utslag av intresse. Enligt det ena utslaget medgavs icke avdrag för nedsatt skatteförmåga (inkomstläge 13.900 kr. för mannen och 7.900 kr för hustrun), medan avdrag i det senare fallet medgavs med 500 kr (inkomst för mannen 12.413 kr och för hustrun 1.491 kr).

Diabetikerföreningen i Göteborg hade redan hösten 1964 uppvaktat mig och påyrkat, att generell rekommendation skulle utfärdas till taxeringsnämnderna i länet angående avdrag för nedsatt skatteförmåga för diabetiker och att denna rekommendation skulle utformas enligt de riktlinjer som återfinnes i den inlaga ingenjören L. Magnusson sedermera ingav till riksskattenämnden. Jag ansåg mig icke helt kunna villfara föreningens önskemål. I cirkulär till taxeringsnämnderna i länet rekommenderades emellertid avdrag för nedsatt skatteförmåga för diabetiker med 500-800 kr. i inkomstlägen upp till 15.000 kr. för ogift och 20.000 kr. för makar. Sedan riksskattenämnden meddelat besked med anledning av ingenjör Magnussons inlaga till nämnden, synes före-

ningen fallit tillbaka på denna rekommendation. Föreningen begärde emellertid muntliga förhandlingar i prövningsnämnden i samband med att ett antal besvärs-mål för diabetiker upptogs till behandling under framhållande av att taxerings-nämnderna förfarit mycket olika beträffande avdragsfrågan för diabetiker. Vid sammanträdet i prövningsnämnden upp-gavs att kostnaderna för läkarbesök, s k självkontroll och injektionsmateriel till-sammans uppgick till cirka 100 kr. per år. Kostfördyring på grund av dietmat be-räknades till cirka 900 kr. Det är ju sär-skilt sistnämnda kostnad som tilldrager sig intresse. Från läkarhåll har framhål-lits, att diabetikernas kost borde vara fett-fattig och fettet vara ersatt med relativt mycket äggvita och kolhydrater. Magert kött och mager fisk samt grönsaker rekommenderades. En kost med dylik sam-mansättning uppgives vara betydligt dy-rare än ordinär husmanskost i vilken me-rendels ingår mjöl, gryn- och pudding-rätter. Kostnadsfördyringen enbart för råvaror har uppgivits till 40 % i jämfö-relse med ordinär husmanskost. Det torde emellertid kunna påstås, att kosten för personer i hyggligt inkomstläge — sär-skilt i stadsamhällena — numera i gan-ska ringa utsträckning består av mjöl, gryn- och puddingrätter. Denna uppfatt-ning torde också omfattats av prövnings-nämndens ledamöter. För personer i säm-re ekonomisk situation torde emellertid förhållandena vara annorlunda. Olyck-ligtvis har en expert på diabetikernas dietproblem i sin iver att framhålla diet-kostens förträfflighet i en tidskrifts-artikel förklarat att sagda diet icke skulle skilja sig från en sund och riktig hus-

manskost. Experten har emellertid under-förstått, att den sunda och riktiga kosten mera sällan förekommer och att anled-ningen härtill bl a är ekonomiska för-hållanden.

Prövningsnämnden medgav avdrag i flertalet av de aktuella fallen med 500 — 1.000 kr. i inkomstlägen upp till 25.000 kr. Från diabetikerföreningens sida har underhand anmälts att man vore relativt väl tillfredsställd med beslutet.

Jag har i anvisningar för 1966 års taxering rekommenderat avdrag med 500 - 800 kr. i inkomstlägen upp till 15.000 kr. för ogifta och 25.000 kr. för makar. (Med dessa siffror avses verklig inkomst, icke taxerad inkomst). Vid bedömningen har beaktats att vid högre inkomstläge kosthållet även för den friske normalt brukar bli dyrare än för personer i lägre inkomstläge. Merkostnaden för dietmat tenderar sålunda att minska vid stigande inkomst. Härtill kommer att anledningen att genom avdrag vid beskattningen kompensera för sjukdomskostnader minskar, då inkomsten stiger enligt de principer som gäller vid medgivande av avdrag av denna art (se bevillningsutskottets betän-kande n:r 22 år 1965). Huruvida de an-givna inkomstgränserna är välvalda är vanskligt att avgöra. Erfarenheten får väl utvisa om så är fallet. I meddelade rekommendationer har ej heller gjorts nå-got uttalande angående den inverkan fö-refintligheten av förmögenhet bör ha. Möjligen kan de anvisningar riksskatte-nämnden utfärdat angående extra avdrag för folkpensionärer och vad där sägs an-gående betydelsen av förmögenhet tjäna till viss vägledning.